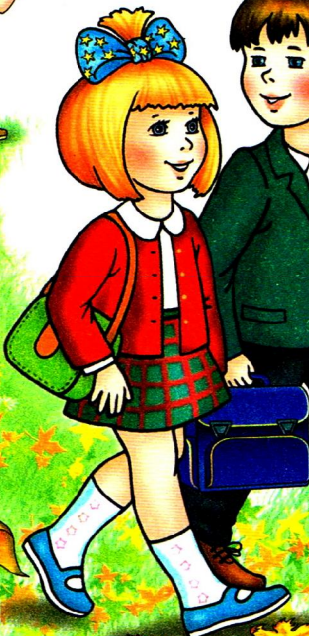

ВІСНИК
О СВІТА

М. С. ВАШУЛЕНКО
О. В. ВАШУЛЕНКО

БУКВАР 1

УДК 811.161.2-028.31(075.2)
ББК 81.2Укр-922
В23

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*
(наказ МОНмолодьспорту України від 07.02.2012 р. № 118)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Експертизу підручника здійснював
Інститут педагогіки
Національної академії педагогічних наук України

Автори :

М. С. Вашуленко — академік Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкового навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

О. В. Вашуленко — науковий співробітник лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Малюнки **Н. В. Ширяєвої**

Вашуленко М. С.

В23 Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. — 152 с. : іл.

ISBN 978-617-656-094-4.

УДК 811.161.2-028.31(075.2)
ББК 81.2Укр-922

ISBN 978-617-656-094-4

© М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко, 2012
© Видавничий дім «Освіта», 2012
© Т. М. Канарська, художнє оформлення,
2012

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика *Михайла Вербицького*
Слова *Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— завдання з логічним навантаженням

— візьми до уваги

— вправа на швидкісне читання і промовляння

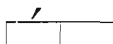

— завдання і запитання за змістом прочитаного

— — слово у схемі речення

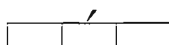
— слово з одного складу

— двоскладове слово з наголосом на першому складі (*кві́ти*)

— двоскладове слово з наголосом на другому складі (*роса́*)

— трискладове слово (*рослі́на*)

— речення з одного слова (*Осінь.*)

— речення з двох слів (*Іде зима.*)

• — голосний звук

— — твердий приголосний звук

= — м'який приголосний звук

— звукова схема слова *літак*

мал вали — слово з пропущеною буквою

Не цурайтеся свого роду! — прислів'я

На ниві

(На ниві пшениця.)

Він — — .

(Він збирає пшеницю.)

— комбіновані зображення речень

БАТЬКІВЩИНА

Є у сонця небо синє,
і гніздечко — у пташини,
а у кожної людини
є матуся — Батьківщина.
Наша зветься — Україна.

Ганна Чубач

└─.

└─ └─.

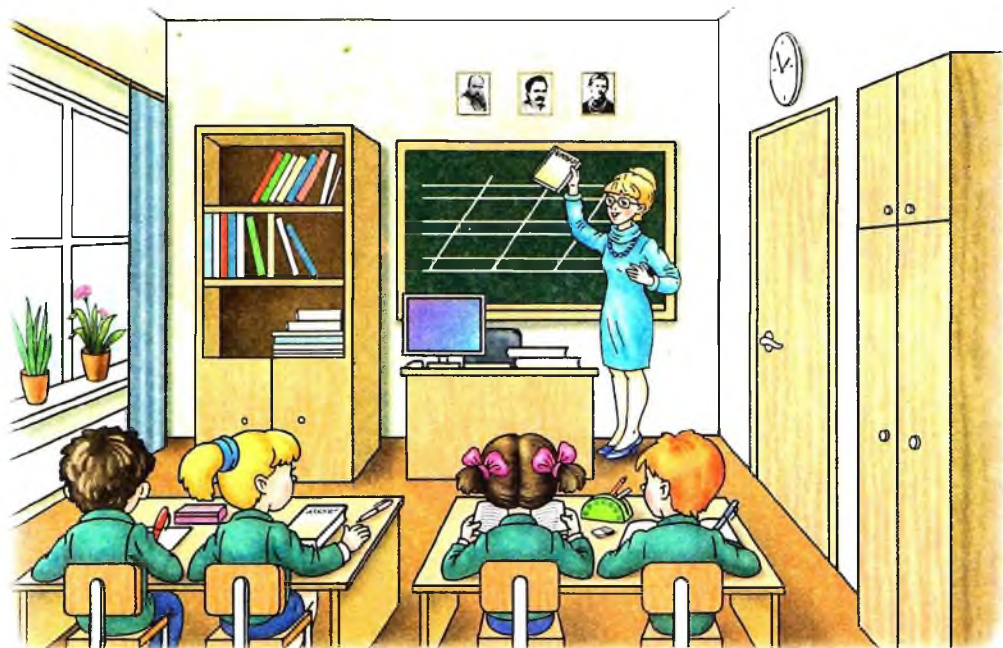
└─ └─ └─.

— — —

— — —

└───┐ └───┐

└───┐ └───┐

└──. ───. ───. ───.

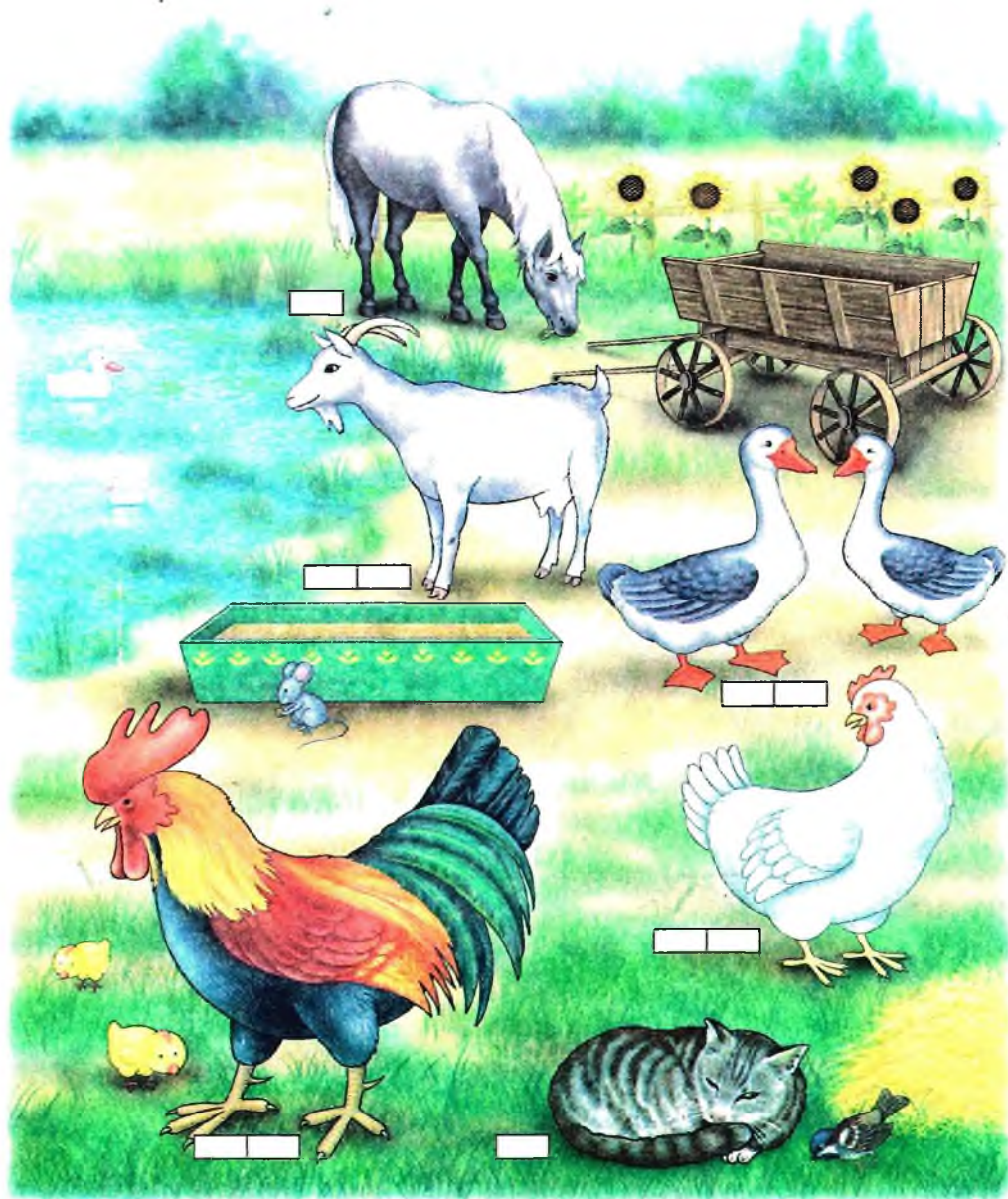

└──. ───. ───. ───.

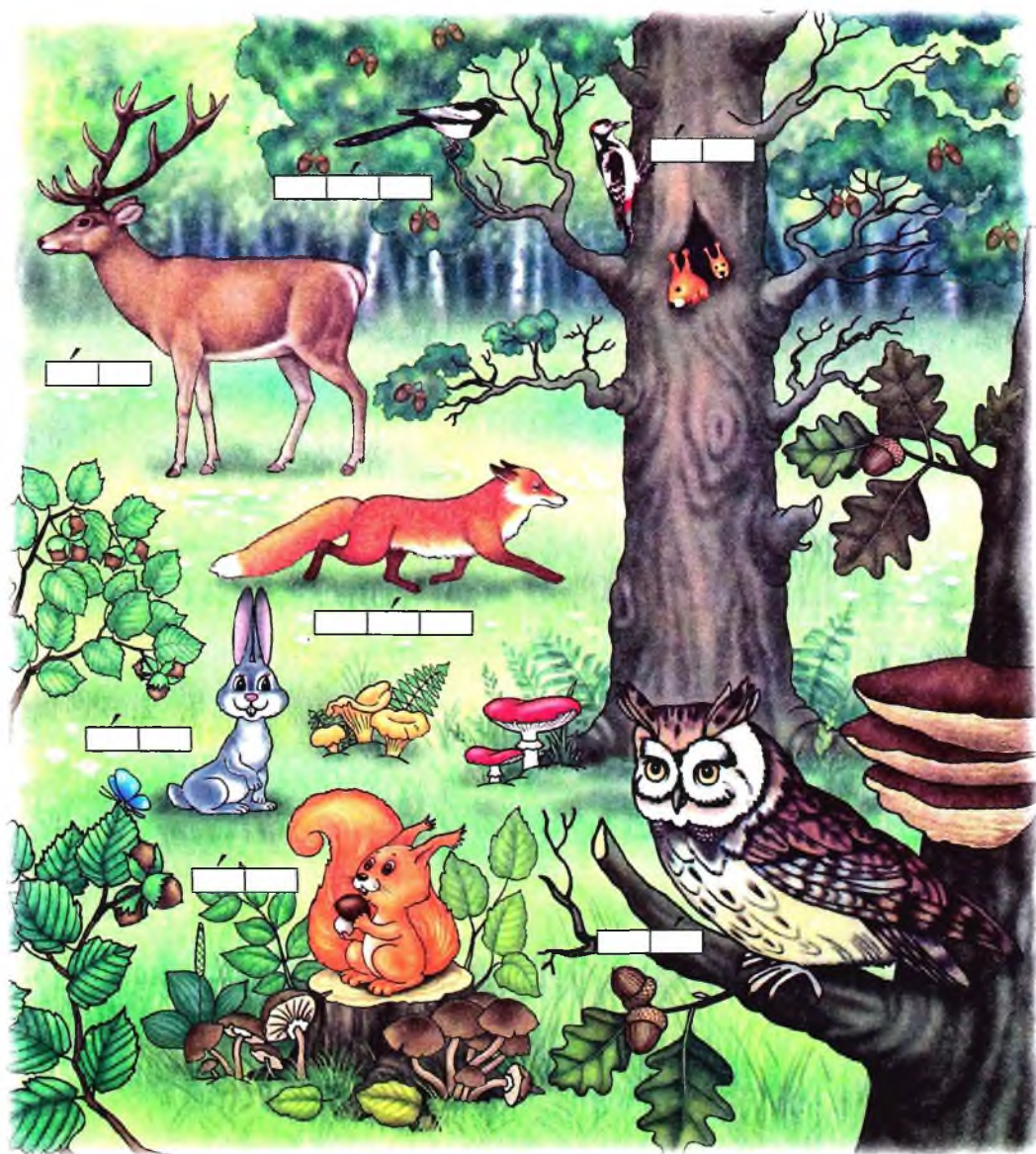

└──. ───. ───. ───.

— — — — —

L.   L.   L.   L.
 L.   L.   L.   L.

□ □ □

□

□ □ □

□ □

□ □

□ □ □

□ □ □

□ □

□ □ □ □

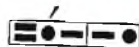

□ □ □ □

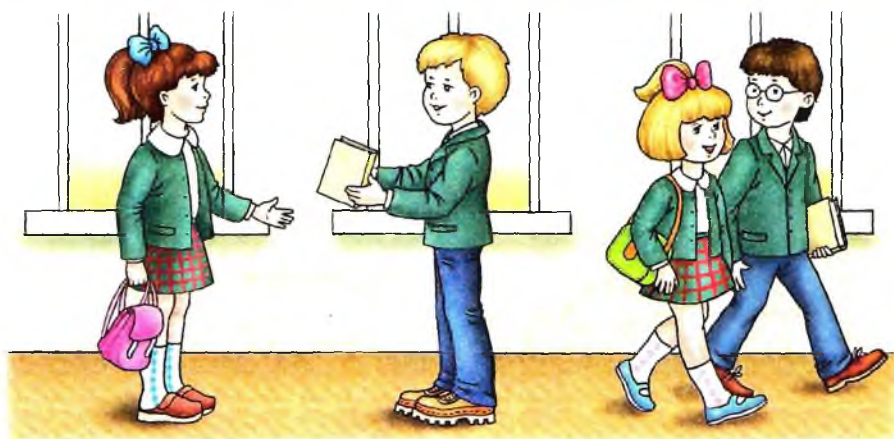

Aa

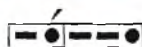
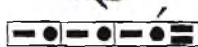
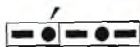
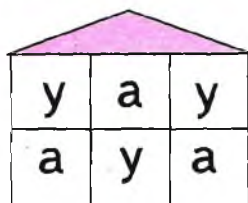
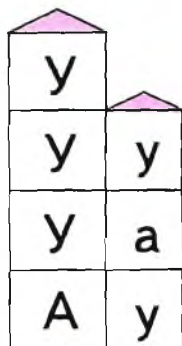
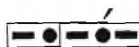
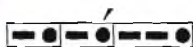

└───┐   └───┐

y y

—A-y-y-y!

—A-y-y-y!

—Yy-yy-yy!

—Y-y-y!

— Y-y-y!

y

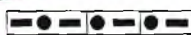
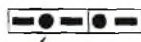

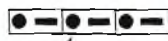
o

A

io-o-o —

o	y
o	A
y	O
a	O
o	O
	O

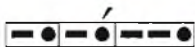

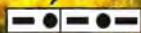
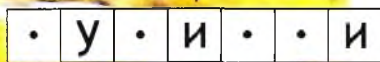
а	и
у	и
о	и

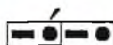
и	а
и	у
и	о

Мм

ма
му
мо
ми

— Му!

— Му-у!

— Му-му-му!

ам
ум
ом
им

ма

мо

му

мама

мамо

маму

Ми у мамі.

М а · и · а

О, мама! Мамо, мамо!

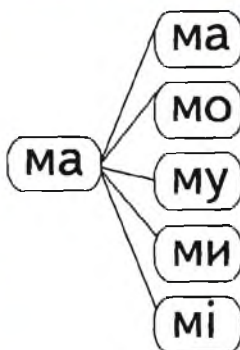
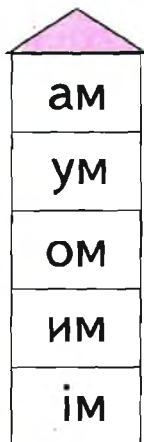
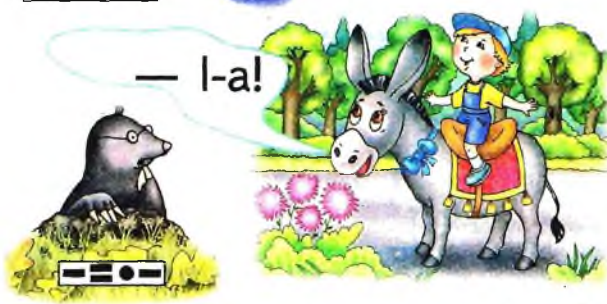
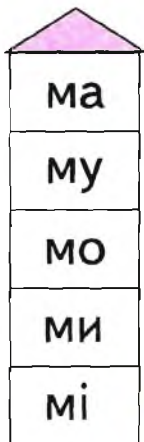
У мамі ____.

Ї ____ мама?

Мама ____ ____ ____.

— А — о — у — і — а!

— А-а — о-о — у-у — і-і!

— —.

Ми і мама у ____.

Мама ____, а ми ____ ____.

Ми ____ маму.

Ми ____ мамі ____.

Мамо, __ ____ !

Нн

на

но

ну

ни

ні

— На!

— Но - но - но!

ан

он

ун

ин

ін

— Ні!

— Ну - ну - ну!

мама   Ніна   Інна   Ніну
мамо   Ніно   Інно   Інну

Он мама, Інна і Ніна.

У мами — . У Ніни .

— Інно, на . Ну́мо ____ нам.

Інна ____, а мама і Ніна ____.

Мама ____ Інну.

Лл

ла
ло
лу
ли
лі

ма — ли — на

мо
ни

ал
ол
ул
ил
іл

• о л о • о •

• л і •

о л а • • и

м л и н • і

• у • л и • и

• а л а •

• у л о • • и

лані́

лині́

ли^н

лан

мілина́

млин

на лану́

на мілині́

у млині́

Он лан. На лану .

А он _____ .

 _____ у млин. У млині _____ .

А ми _____ .

малá
мáла

малі
мáли

милó
мила

лилá
налилá

Ліна

Аліна

Алла

Ні?а

Мама мила малу Нілу.
А Ліна і Аліна мили ____.
Аліна мила милом.
А Ліна лилá ____.

Он малина.

Аліна і Алла ____ малину у .

А Ніна і Ліна?

А Ніна і Ліна мили малину.

Ніна мила, а Ліна лила ____.

— Мамо, на малину!

Ми ____ мамі малину.

А мама нам ____ .

В в

ва
ву
во
ви
ві

він

вона

воно

вони

ав
ув
ов
ив
ів

лив
лила
налив
налила
мова
умова

но — ви — на

вилив

3 2 1 4
н о в а

вів
вівів
ловів
наловів
мовив
умовив

Іван ловив линів на міліні.

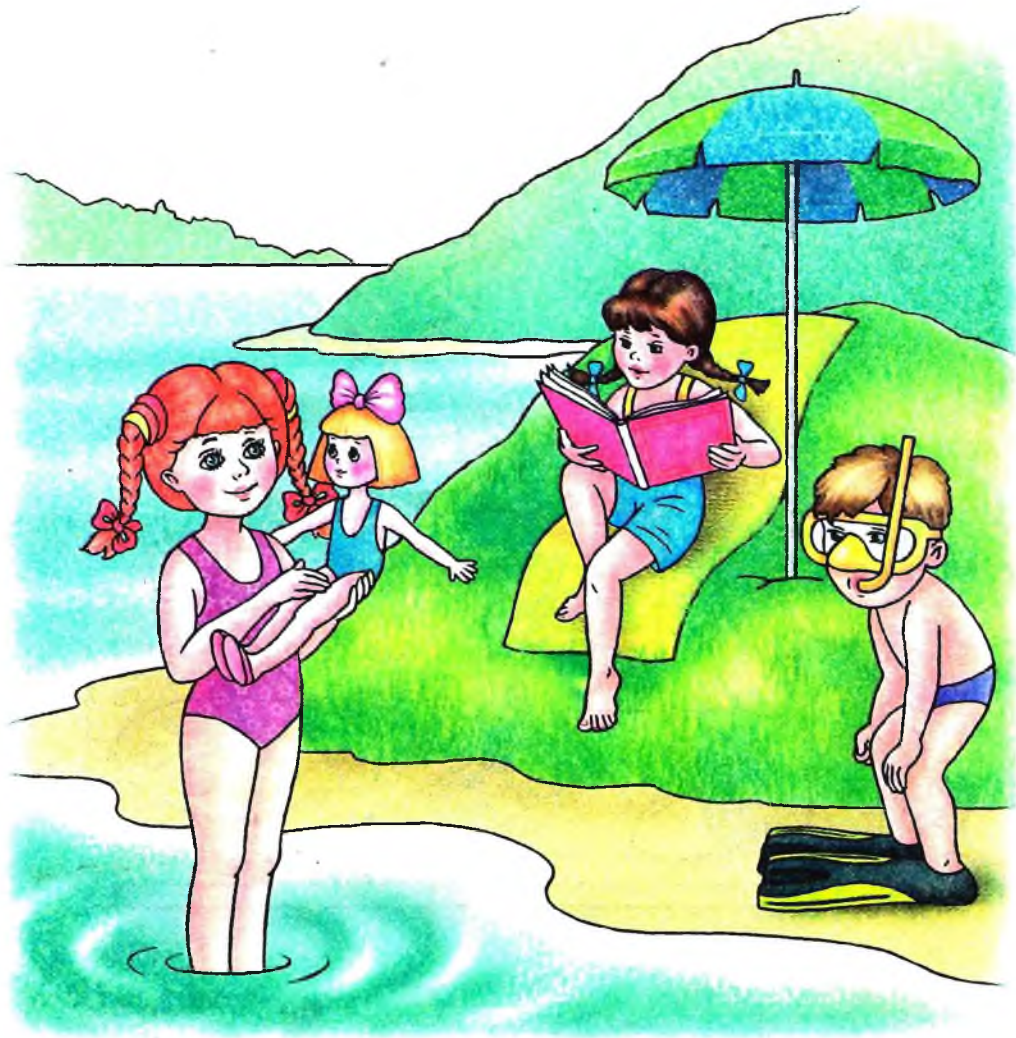
Ліна ма́ла . Іван мав .

Вони малювали.

Іван намалював Ліні малину.

А Ліна Іванові намалюва́ла лимон.

но́ва
но́ві

лава
Іван

віл — воли
він — вони

В Івана нові . У Валі нова .
Вони ____ у _____. А в Ніні нові .
Вона ____ на ____.

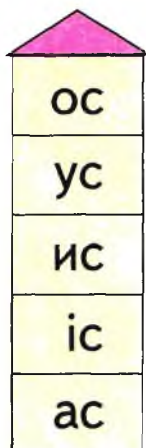
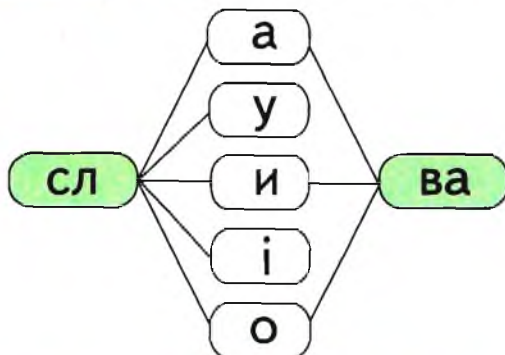
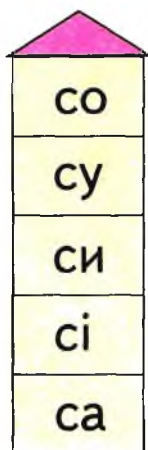
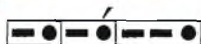
Он Ніла, Іван і Ліна. В Івана .

А в Ніли . Іван ____ Ліні .

— Ліно, лови, лови!

Ліна ловила. А Ніла? Вона ____.

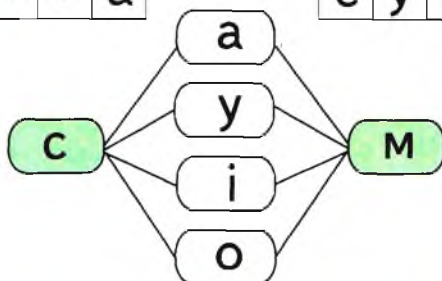
сон . . . о

сини . . . а

суні . . . а

сон
син
оса
о́си

нас
ніс
со́ва
со́ви

но — ві

си — ні

на — ли — ли

лис

ліс

ло́сі

со́сна

со́сни

смо́ла

син

сині́

сло́н

сло́ні

ана́нас

ана́нási

са́ни — сині́

си́ла — сі́ла

сли́ва — сла́ва

сон — сло́н

сова — сло́ва

Са́ва — Сла́ва

У сома ву́са.

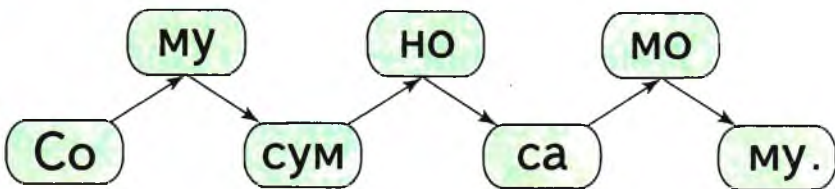
У Соні намі́с□о.

3 4 5 1 2
с о с н а

3 1 5 4 2
с м о л а

носив
носила
носили

солив
солила
насолили

Іван
Сава
Слава

МАМА І СИНІ

У мамі сини — Іван і Слава.

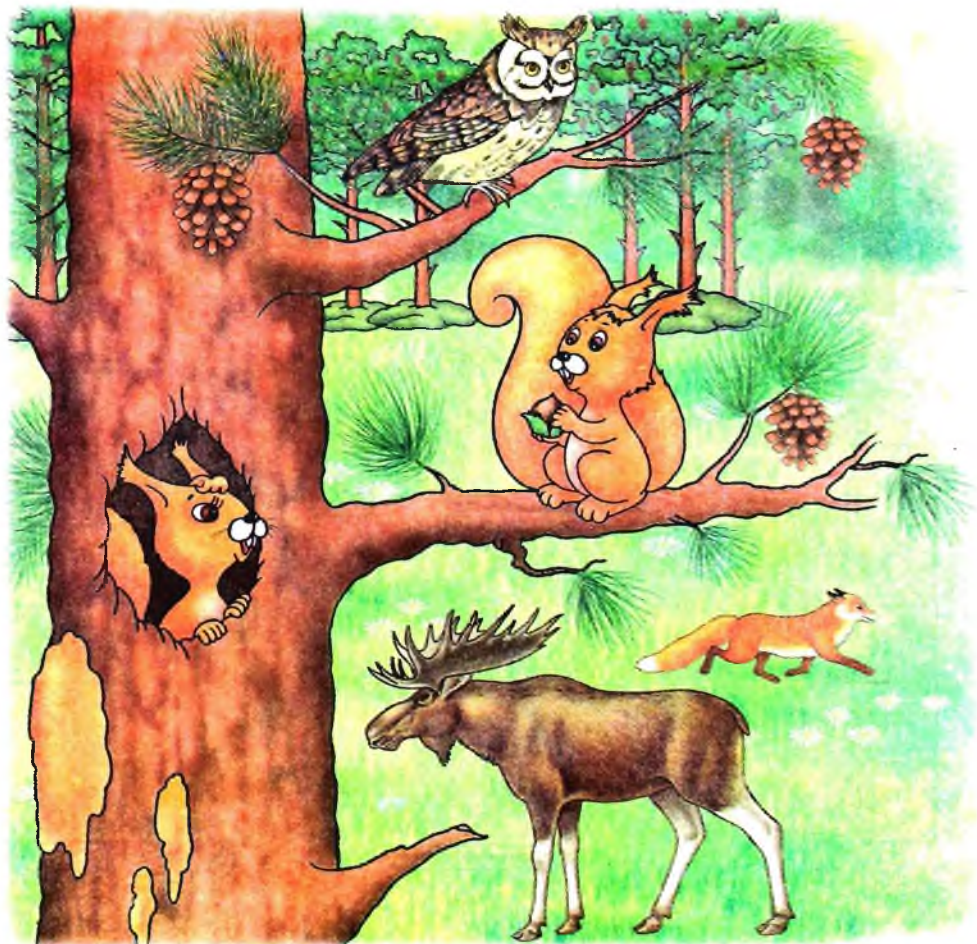
Вони в сосновому лісі.

У лісі . Іван і Слава

носили мамі . А мама

солила. Насолила вісім .

У ЛІСІ

У лісі сосни. На сосні смола.

🐿️ носила лісові 🌰 в ____.

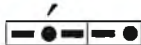
Он сова сіла на сосну.

А он лис і лосі. У лісі вони всі на волі.

•	і	л	о	•	•	а
---	---	---	---	---	---	---

л	и	с	и	•	•	а
---	---	---	---	---	---	---

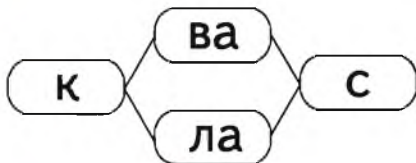
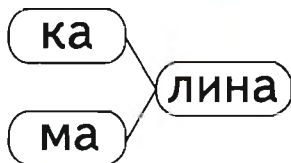
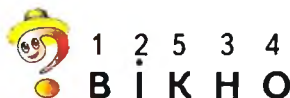
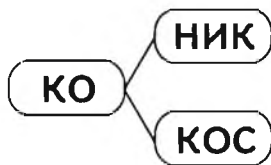
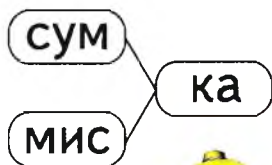
Кк

ка
ко
ку
кі
ки

ак
ок
ук
ік
ик

со́кіл
соко́лик
кіло́к

висо́ка
висо́кі
вісо́ко

Микола
Миколка
Миколин

МИКОЛИН СОКІЛ

У Миколи сокіл Улан і коник Вулкан.

Микола косив конику ов□с.

А сокіл високо лі□ав у .

Микола клі́кнув сокола:

— Улан! Улан!

І сокіл — у Миколи на коліні.

віно́к
ві́ник
вікно́

колі́ска
колисáла
колисáнка

Ки́ліна
Клі́м
Оксáнка

На калині колиска.
Мама колисáла малу Оксáнку.
Вона ____ колисанку.
Колисáнка лунала і сон на́кликáла.

Ки́ліна кликала Клі́ма
коло калини.

коло
навколо

ву́лики
вулик

скакала
скака́лка

КАЛИНА

Коло вікна калина.
На калині квіти.
Он Клава і Килина.
У Клави скакалка.
А в Килини вінок.
На вінок сів 🦋.

Клаваскакалаколокалини.

dd

РА

рак

кран

си́ра

сі́ра

РУ

рука

рукав

руло́н

руса́лка

РО

роса

росла

кролик

корова

РИ

рис

і́рис

рі́ска

крі́ла

РІ

рік

ріка́

ріки

крі́сло

СКОРОМОВКИ

Варвара варила,
а Лариса солила.

У Варвари коса.
Варвара — краса.

3 4 1 2
ра но

3 2 1 4 5
ма р ка

		р	а	н	о	
		р	а	н	о	к
	р	а	н	к	о	м
р	а	н	к	о	в	і

р	а	к	и			
р	а	к	і	в		
к	а	р	а	с	і	
к	а	р	а	с	і	в

С К О Р О М О В К А

У Марини росли іриси.

РАНОК КОЛО РІКИ

Ранок. На □раві ранкова роса.

Он равлики і рома□ки. Красиво!

А он ріка. Коло ріки Роман і Руслан.

Романко ловив окунів, линів і карасів.

А Руслан віловив рака і кинув у .

Коло сіла Мурка.

— Мўрко, Мўрко! — ласкаво кликав
Руслан, — на лина!

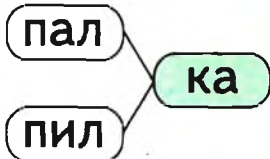

УІРИНИІРИСПІС.

па
пу
пи
пі
по

ап
уп
ип
іп
оп

кріп
окріп

парк
паркан

папір
папка

пилип

3 2 1 4 5
п и л к а

півники

пускали
скакали

палили
співали

пливи
пливли

НА ІВАНА КУПАЛА

У липні на Івана Купала 🧑🏻 і 🧑🏻 співали пісні. 🧑🏻 палили во́ні і високо скакали. А 🧑🏻 плѐли вінки і пускали на во́ю. Вони співали:

— Пливи, вінок, пливи!

Вінки помалу пливли по во́ді.

співи
співав
співала
співали

пісні
піаніно
Павлик
Поліна

сопілка
скрипка
Мирослава
Пилип

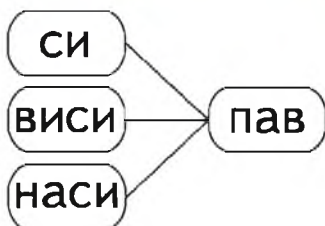
ВЕСЕЛІ ПІСНІ

Ми у класі. У нас урок музики. У Павлика
калинова сопілка.

У Поліни — скрипка. А в Мирослави
Пилипівни піаніно.

Вони _____. А ми співали пісні: про _____
маки, про _____ калину, про _____ ріку.

слі́ва
сливкі́
поспіли

СЛИВИ

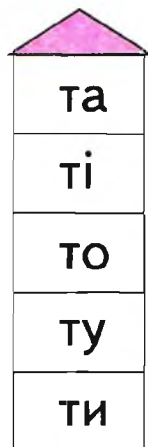
У Панаса поспіли сливи. Коло сливи Павлик і мала Полінка. У Павлика повна миска слив.

А в Поліни? У Поліни ____ .

Павлик вісипав половину слив Поліні.

Сливи сині. А калина?

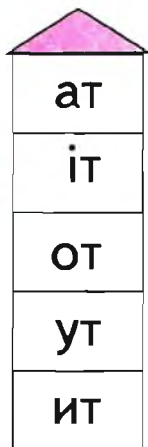

ИТИ

В

Л

ІТАТИ

КІТУТІК

літо
лото

тісто
місто

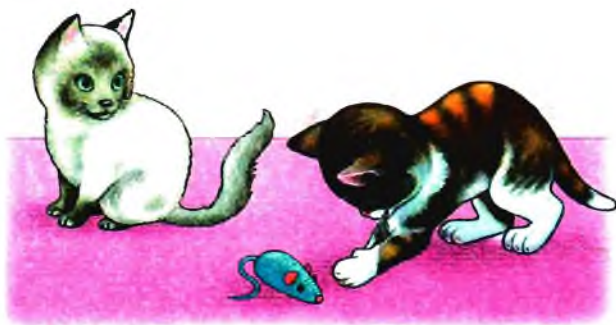
листі́вка
ласті́вка

тато
татко
татусик

Татко покатав малу Наталку на поні.

КОТИКИ

СКОРОМОВКА

Літали три, літали три,
літали три сороки.
І сіли три, і сіли три
на липу, на високу.

ТА

таксі

тарілка

лопата

ТО

торт

листо́к

молоток

ТУ

туман

турист

кактус

стукати

стукала

постукала

ста́вили

виста́ва

арти́сти

Антон

Тарас

Наталка

«КОТИК І ПІВНИК»

Антон, Тарас і Наталка — артисти. Вони ставили виставу «Котик і Півник».

Тарас — Котик, Антон — Півник, а Наталка — Лиска.

Котик у лісі, а Півник у кімнаті сам.

Лиска стала коло вікна і поклікала:

— Півнику, Півнику!

А Півник:

— Ток-ток! Он там Коток!

От Лиска посіпала коло вікна проса.

Потім постукала у скло і поклікала:

— Півнику, Півнику! Тут просо!

А Півник:

— Ку-ку-рі-ку, Котику!

То Лиска і ... .

Усі вітали артистів квітами.

Попрацюйте разом. Знайдіть українську народну казку «Котик і Півник» і прочитайте її в класі. Розподіліть ролі та підготуйте виставу за казкою.

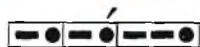
СКОРОМОВКА

Кіт котив коток по току.

Коток потрапив на лапку коту.

Ee

мо́ре
океа́н
ка́тер

ле́лка
ме́лик
пере́лка

кле́н
пе́рик
сме́ка

Оле́нка і тато у ме́тро.

А Ле́сик і мама в кіно́театрі.

E +

= ЕКРАН

Оленка
Семен
Семенко

великі — малі
веселі — сумні
теплі —

ВЕСЕЛІ ІМЕНІНИ

У вересні в Лесика іменини. Лесику сім років. Петрик, Оленка і Павлик т́пло привітали Лесика.

Петрик приніс ракету. Оленка — красиві квіти. А Павлик сам намайвав листівку.

Лесикова мама поставила на стіл торт. Тато купив сік. Ми співали Лесику пісні.

Веселі Лесикові іменини!

екскава́тор
ескала́тор

В	Е	Р	Т	О	Л	І	Т
Е							
С							
Е	С	К	І	М	О		
Л							
К							
А	Е	Р	О	П	О	Р	Т

поле
нива

лан
степ

2 3 4 1
с е л о

се́ло
се́ла
се́ла
ле́ти

весна
веселка
веселики
прилетіли

весе́ло
весе́ле
весе́лі
переле́ти

СЕЛО ВЕСЕЛЕ

Оленка і Лесик віросли в селі. Село Веселе. Навколо села степ. У степу трактор. На тракторі Семен. Він оре поле.

Навесні стало тёпло. І в село прилетіли лелеки. На високому стовпі Семен поклав велике ко́лесо. Лелеки намости́ли ____.

Тут і там клéкіт.

Вéсело навесні в селі Веселому!

Весéлики на крилi весну
принесли.

Дд

д

ра — ді — ли

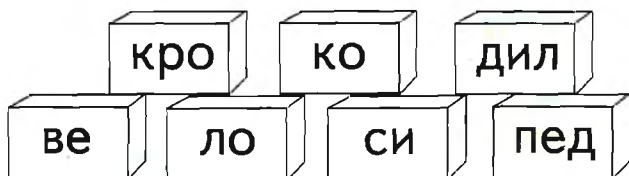
т

ле — ті — ли

Да — ни — ло

Та — ма — ра

дині
діти
дорóслі

липи
клéни
топóлі

дитина
долі́на
дерéва

Дмитрик
Дениско
Даринка

		д	і	д		
		д	й	в	о	
	д	и	в	а́	н	
д	е	с	е́	р	т	
д	а	р	у́	н	о	к

д	н	о				
д	в	і	р			
д	р	і	з	д		
д	й	к	т	о	р	
д	в	і	р	н	й	к

Д

- есна
- ніпро
- ністер

3 6 1 4 5 2 7 8
дарувати

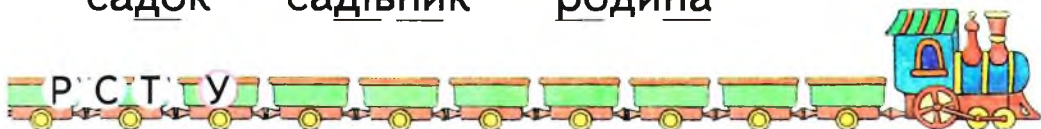
 Додай одне слово.

Летіли під ____.
 Прилетіли в ____.
 Долетіли до ____.
 Налетіли на ____.
 Полетіли у ____.
 Пролетіли над ____.

 По саду іду, іду і в дуду: «Ду-ду! Ду-ду!»

сад   садили   рід
 садок   садівник   родіна

ПАРК НА ПУСТИРІ

Недалеко від міста пустир.
— Посадимо на пустирі дерева і квіти, —
надумали діти.

Парк садили і дорослі, і діти. Усім керувала садівник Олена Данилівна.

— Тут посадимо липи і клени. А там далі — високі стрункі тополі.

— А посере́дині парку ми намітимо квітники, — несміливо порадила мала Даринка.

— Саме так, Даринко, — великі квітники! — радо мовила Олена Данилівна.

Дмитрик, Вадим і Дениско носили відставка воду. Діти поливали молоді дерева та квіти.

СКОРОМОВКА

Ми носили воду в ситі,
та дерева не політі.

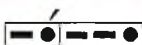
Воду в ситі не носити,
саду ситом не полоти.

Клен, сосна і липа – дерева.

А крокуси, іриси і канни?

Зз

са
со
су
си
сі
се

зна зно зну зни

сна сно сну сни

віз візок возити

злива — слива
зірка — сірка
коза — коса

за
зо
зу
зи
зі
зе

У Назара коса.
У Зіни коза.

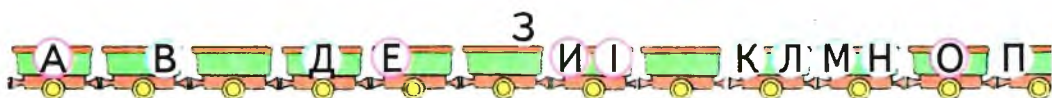
за́мок

замо́к

СКАЗАТИ І ЗРОЗУМІТИ

Не водити за носа.
Не задирати носа.
Не показувати носа.

ВЕСЕЛА ЗИМА

Настала зима. Застелила на землі зі снігу
кілим. Замела навколо і садок, і поле...

Мороз прикрásив візеру́нками вікна.

А ставки, озера і ріки замурував у лід.

Тато залив коло дому велику ковзанку.

Ми стали на ковзани — і на ковзанку!

А Данилко посадив Зіну в сани і везе.
Повезло Зіні!

Зима морозна, але така весела!

СКОРОМОВКИ

Морозе, морозе, зміни сани на воза.

Підем зиму замикати — весну закликати.

РАНОК НА ОЗЕРІ

За містом велике і красиве озеро. Коло озера росте лоза.

— Завтра підемо по лозу до озера, — сказав татко Назаркові.

Зрадів Назарко. Відразу вимкнув телевізор і заснув.

Зранку зазирнуло у вікно.

— Пора вставати, — сказав тато.

Назарко відразу встав і застелив .

І от тато з сином простували за місто до озера.

Озеро немов дрімало в сизому тумані.

Назарко зазирнув у воду, а вона така прозора-прозора.

Посередині озера острів. Раптом від острова долинуло зозулине «Ку-ку!».

І відразу над озером злетіла дика .

— Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку! — відповів зозулі Назарко.

«Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку!» — знову долинув зозулин спів.

— А он ремез у лозі, — помітив тато.

Весело Назаркові коло озера!

Тато зрізав прутики лози, а Назарко складав на візок.

— Повеземо лозу додому і корзинки сплетемо.

— Лозинку до лозинки — сплетемо корзинки! — весело заспівав Назарко.

со	сьо
но	ньо
ло	льо
то	тьо
до	дьо

пень — пеньо́к — опе́ньки
день — деньо́к — де́ньки

кін
сіл
лос
ден
осін

лось
крі́ль
кара́сь

осі́нь
оку́нь
оле́нь

льо́н
пе́ньок
ко́льори

ни́зько
ву́зько
сли́зько

ві́льно
си́льно
пи́льно

ЛЬОН

Он поле. На ньому росте
льон. Льон — польова
рослина. Квіти на ньому сині-сині!

З льону буде тканина. А з тканини —
скатерті́на на столі і за́навіски на вікні.

ДАРУНКИ ЛІСУ

У лісі осінь. Олесь із дідусем раненько ідуть до лісу. Зупинились коло високого дерева з різнокольоровими листками. У повітрі пливуть леґенські павутинки. Красиво! Дідусь Василь сів на пеньок.

— Діду, тут опеньки! Ось вони, навколо пенька! — зрадів Олесь.

І от повні відра опеньків несуть Олесь і дідусь додому.

Бб

ба	па
бу	пу
бе	пе
бі	пі
бо	по

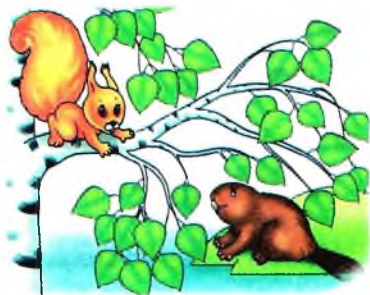
б^олка
б^онт
б^олка

а е
и у
і

б^онт
з^обри
зубр^о

Б — П

бік — пік   риб^ка — ріп^ка
зуб — суп   руб^ати — коп^ати

3 4 5 1 2
б а н к а

На березі бобёр.
На березі білка.

ВЕЛИКІ ДРУЗИ

У бабусі Дарини один онук — Бориско.
— Купи мені, бабусенько, будь ласка,
собаку, — попросив онук.

— Добре, — радісно відповіла Дарина
і подарувала онукові собаку.

Бориско зрадів такому подарунку. Він
назвав песика Бімом.

Тепер Борис із Бімом — великі друзі.

б	р	і	д			
б	р	е	л	й		
б	р	е	с	т	й	
б	р	о	д	й	т	и
п	о	б	р	е	с	т
п	о	б	р	о	д	й
п	е	р	е	б	р	е

бавитись
заборонив
збирали
забули
забрати
турбувати

БІЛКИ

У лісі під старими дубами бавилась дівтора. Раптом Богдан крикнув: «Білки! Он білки!»

Білки збирали запаси на зиму.

Діти кинулись до звірків. Але білки враз зникли в дуслі дуба.

— Не треба білок турбувати! Вони у себе вдома, — суворо заборонив дідусь.

Добери відповідь.

Де дупло білки?

Де плавала рибка?

Де зимував ведмідь?

в озері   у дубі
у барлозі

СКОРОМОВКА

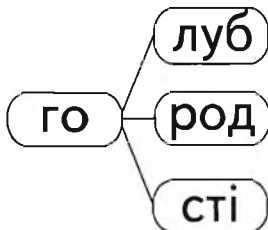
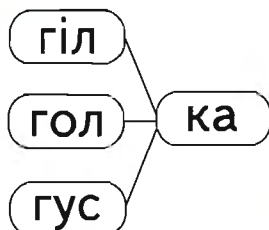
Бурі бобри брід перебрели.

Забули бобри забрати торби.

Г г

га
го
гу
гі
ге

аг
ог
уг
іг
ег

рак
риби

рак
риби

Де росте?

гриб
граб
огіро́к
гарбу́з
гвозді́ка
гладіо́лус

Де живе?

грак
тигр
гусак
папу́га
гу́сінь
бегемот

Гуска з гусаком пливуть,
діток до берега ведуть.

Равлик, равлик,
вистав ріг —
дамо сиру
на пиріг!
Виставив равлик роги:
«Геть із дороги!»

горóд
горóдина
огіркí

гурт
гуртóm
гарно

Ігор
Ганна
Олег

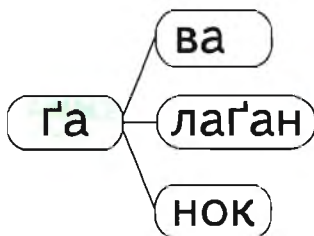

Коло млина, коло броду
два голуби пили воду.

ка	ґа
ко	ґо
ку	ґу
ки	ґи
ке	ґе

ґрунт   ґелґіт
 ґазда   ґелґота́ли
 аґрус   ґелґота́ти

• р у н т

• а н о к

СКАЗАТИ І ЗРОЗУМІТИ

Ловити гав.
Мати гостре око.
Закопити гúбу.

СКОРОМОВКИ

Дві гави зранку
гасали по ганку.
Гави просили
у мами сніданку.

* * *

Гава гаву запитала:
— Ти на ганок не літала?
— Не літала я на ганок
і прогавила сніданок.

Гава гарно газдувала.

Богель-матель зготувала.

ГУРТОК «УМІЛІ РУКИ»

У гуртку «Умілі руки» діти ліпили з пластиліну різні гриби.

Гліб виліпив два білі гриби з бурими голівками. Ніна наліпила купку опеньків. У Галинки — три підберезовики.

— А назвіть мого гриба, — запропонува́в Богдан.

— Та в тебе груздь! — відразу впізнав Олекса Богданового гриба́.

— Зараз зима, а ми немовби в осінньому лісі усі разом побували, — сказала Ганна Григорівна.

ВОСЕНИ НА ГОРОДІ

У бабусі Ганни і діда Кирила город. Вони гарні госпóдарі. Внуки Олег, Ігор і мала Галинка гуртом допомагали бабусі з дідусем. Вони підготували ґрунт для посадки горóдини. А потім усе літо поливали рослини.

І восени город подарував усім гарні дари.

— Ого-го! Ото гарбуз! — вигукнула Галинка. — Розкрутив по землі зелені вуса.

— А ось скільки огірків розстелилось!

— Засолимо на зиму! Матимемо вітаміни.

Чч

ча	ач
чі	іч
че	еч
чи	ич
чу	уч

річка
річечка

чабан
чабані

дівчинка
Марічка

качка
качечка

овечки
вівчарі

порічки
смерічка

Чечір-вечір,
вечір-чечір.
Кіт муркоче
коло печі.
Чорні лапки,
вуса, ротик,
чечір-вечір,
спить тут котик!

сонечко   горлечко
віконечко   співа́ночка
горличка   закли́каночка

ЗАКЛИКАНОЧКА

Сонечко, сонечко,
посвіти в віконечко!
На весінні квіточки,
на маленькі діточки.

СКОРОМОВКА

У голубки-горлички
туркотливе горлечко.
Горличка туркоче,
горличка воркоче.

5 4 3 1 2
ручка

3 2 4 5 1
силач

У кучера кучері усі перекручені.

НА ПОЛОНІНІ

Усе літо високо на полонині чабани пасуть овечі отари.

Сьогодні в Марічки радість. Вона з татком іде в гості до вівчарів. Марічка несе листи, а татко — книги і газети.

Чабани давно чекали новин, тому радо зустрічали дівчинку. Вони знали: увечері на полонині лунатимуть чудові пісні. Про чарівні Карпати і зелені полонини, про квітучу черемухину і смерічки-красуні, про гірські потічки і стрімку річку Черемо́в.

КАРПАТИ

Знов зелені стали
гори навесні,
з полонини чути
співи голосні.
І трембіти десь
над горами гудуть,
то вівчарики
з отарами ідуть.

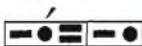
ЗАГАДКИ

Білі овечки по небу блукали,
впали додолу, в річку попали.

* * *

Мокра вата пропливла,
з неба воду пролила.

рй

гай

лйка

сойка

чайка

йод

гайок

йогурт

серйозний

знайомий

казковий

ліповий

гречаний

смачний

корісний

корічневий

червоний

синий

білий

зелений

чорний

Додай назву кольору.

сніг — ...

небо — ...

мак — ...

трава — ...

КАЗКОВИЙ СВІТ

Пірнали Надійка з татком під воду, а там диво дивне! Тварини й рослини незвичайні. Он краб сидить на камені. Коло нього морська зірка. А он серед трави морський коник застиг. Там медузи. А он риба-голка.

— Ой! Яка краса! — здивувалась Надійка. Навкруги такі різні відтінки кольорів! Тут і зелений, і червоний, і білий, і синій. Чарівний, казковий світ побачила Надійка на морському дні.

ПАСІКА

У липні розквітли липи, і дідусь Матвій вивіз пасіку в липовий гай.

А неподалік — і гречаний лан. З дідом був і малий Андрійко.

Ось під вечір із вулика вилетів молодий рій і сів на невисоку липу.

— Ану давай, внучку, відро. Треба негайно зібрати молодий рій.

— А куди ми тепер його поселимо?

— У новий вулик, Андрійку. Смачний, корисний буде в нас мед — і гречаний, і липовий.

З квітки на квітку літали влітку,
збирали нектар — солодкий дар.

ЗАЙЧИКУ, ЗАЙЧИКУ

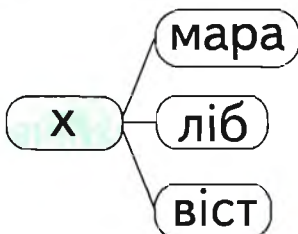
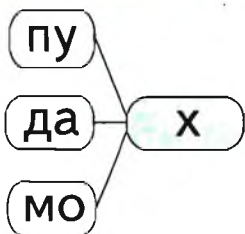
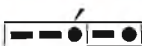
(Народна пісенька)

- Зайчику, зайчику,
де ти бував?
- У березовім гайочку,
на зеленому горбочку
квіточки зривав.
- А кого ти, зайчику,
там зустрічав?
- Співучого соловейка
на калиновім гіллі
та знайому лисоньку
у старій норі.

Попрацюйте парами. Розподіліть ролі і прочитайте пісеньку в особах.

Коли ми так говоримо?

— Ох — ох — ох!
 — Ах — ах — ах!
 — Ух — ух — ух!
 — Ха — ха — ха!

горіх
 горóх
 ховра́х

муха
 мухомóр
 черепа́ха

хата
 хати́нка
 хмарі́нка

Черепаха — чепуруха,
 чепуруха — черепаха!
 Начепила капелáха —
 наче пава, черепаха!

КОЛИСКОВА ПІСЕНЬКА

Ходить сон коло вікон,
а дрімота коло плоту,
та й пита сон у дрімоти:
— А де будем ночувати?
— Де хатина теплесенька,
де дитина малесенька,
там ми будем ночувати
і дитину колихати.

ЗАГАДКИ

Чорна корова всіх зборола.
А білий віл усіх звів.

* * *

Рогатий пастух у морі
срібні овечки пасе.

легко — легенько близько — близенько

КАЗКОВІ ХМАРИНКИ

Михайликові подобалось спостерігати за хмаринками в небі. Він ліг на траву і тихенько заспівав:

Хмаринки-пуховинки,
химерні, волохаті,
вмостились на хвилинку
у хлопчика на хаті.

А легкі білі хмаринки пролітали над ним. Оті — наче стадо білих слонів. Он у великого слона під хоботом великі ікла.

А то неначе хмара-кит. Оті хмаркі — немов чарівні птахи. У них такі грайливі хвості!

Та ось велика темна хмара затулила білі хмаркі.

Але налетів вітер і відігнав чорну хмару. І знову попливли казкові хмаринки, неначе волохаті овечки...

«Де домівка хмаринок? Куди вони линуть?» — думав Михайлик.

За лісом, за пралісом сіра
вовна вісить

ла	ля
та	тя
ра	ря

яблуня
яблуко
яблучко
яблучнний

лялька
малята
звірята
зозуля

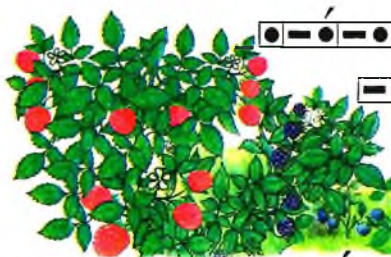
ягоди
ялинка
чапля
дятел

Яків
Ярослав
Лідія
Надія

волосся
знання
взуття
гілля

Яків ягідки якісь із галявини приніс.
Допоможи Якову дізнатися, яких ягід
він назбирав.

ХТО КОГО ЗЛЯКАВСЯ?

Білий котик спав на лаві
посере́дині двора.

Прилетіла чорна ґава
та як крикне раптом:
— Кра!

Кіт прокинувся, злякався
та в димар на хату — скік!
Здивувалась чорна ґава.
— Де той білий котик зник?
Бачить ґава:

— Хто то? Хто то?

Враз вилазить з димаря
весь чорнявий білий котик,
чорний-чорний, як мара*!

Наталя Забіла

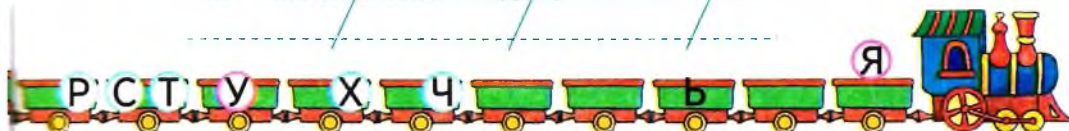
* Мара́ — казкова істота.

У кози — козенятко

У корови — ...

У овечки — ...

маяк
яскраво
Ялта

Ясочка
«Мрія»
якір

ЯЛТА

Ялта — красиве місто на березі Чорного моря. Навколо Ялти — мальовничі Кримські гори. У горах ростуть соснові, букові і дубові ліси. А на схилах гір — виноградники. У Ялті чудові парки і сади, яскраве сонечко, духмяний вітер із гір і ласкаве море.

Сьогодні в ялтинський морський порт прибуде теплохід «Мрія».

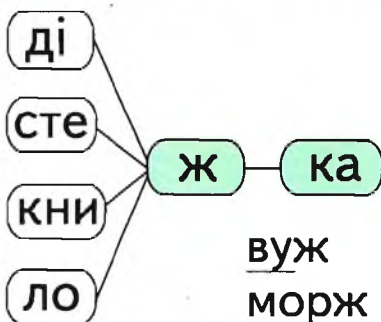
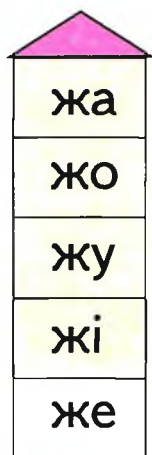
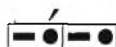
Яків Петрович — капітан теплохода «Мрія». Далеко в морі він водить свій корабель. Уночі з берега йому світить яскравий маяк.

Корабель прийдуть зустрічати мама, Андрійко і мала Ясочка. Яся здалеку побачить татків корабель!

Білий велетень у морях заморився,
якорем за дно зачепився і спинився.

вуж
морж
стриж
кажа́н

Чітко вимовляй звук [ж] у словах.

но́ги — ні́жки   сму́ги — сму́жки
ро́ги — рі́жки   ду́ги — дужкі́

Жовтий жук у житі жив,
жук із жабками дружив.
Жартувати жук умів —
жабок жук завжди дражнив.

НА ЗЕЛЕНОМУ ЛУЖКУ

На зеленому лужку,
на лужку, на моріжку
закружляли діти в колі
у веселому танку.
Закружляли в бистрім колі,
заспівали в дружній грі.
Навіть листя на тополі
засміялося вгорі!

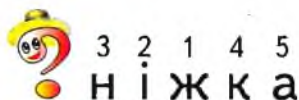
Наталя Забіла

* * *

Журиться журавлик дуже —
жодна жабка з ним не дружить.
— Журавлику, не журися,
біля жабок не барися.
Глянь, уже журавленята
можуть над лужком кружляти.

Леся Вознюк

біжить
біжать
лежить
лежать
дружіти
подружілися

жураве́ль
журавлі́
жура́влик
журавлі́ний
журавлі́ні
розкажі́

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ

Лисичка і Журавель дуже подружилися одне з одним. Навіть кумами стали.

Якось Лисичка й каже до Журавля:

— Приходь, куме, до мене в гості. Буду тебе чекати.

Прибув Журавлик до Лисички на обід із подарунком. А хитра Лисичка зварила смачний молочний кисіль. Розмазала його по дну тарілки та й поставила перед гостем. Сама язичком — лизь та лизь!

А Журавель?

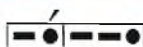
І Журавель відповів по́друзі тим са́мим. Покликав він Лисичку в гості. Нарізав дрібненько смачних овочів та й насипав у високий глечик із вузьким горлечком. І поставив на стіл.

От Лисичка до глечика — голова не влазить. Вона тоді лапками — не виходить. Ох і розгнівалася ж Лисичка...

Розкажи, чим закінчилася казка.

Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.

ша
шо
шу
ши
ші
ше

шум
шуба
шторм
школа

ша́хи
ша́шки
шахі́сти

шапка
шишка
чашка
мишка

ша́йба
шві́дко
ші́сть

аш
ош
уш
иш
іш
еш

Грати в шахи — розвивати розум.
Грати в хокей — бути спритним.

ХОРОША ГРА

Хлопчики з двох сусідніх дворів вирішили пограти в хокей. Вони створили команди «Сокіл» і «Буран». А яка ж команда віявиться сильніша?

І ось гра розпочалася. Швидко мчать по льоду ковзани. Удар! І вже перша шайба у воротах «Сокола». Шумлять уболівальники.

— Сашко! Не підведи наш двір! — кричать дівчатка капітану.

І знову шайба! Усього під час гри діти забили аж шість шайб. Загальний рахунок у грі — 3:3.

— Нічия. Хороша була гра, — сказав тренер-старшокласник.

ПОСПІШАЙ, СИНІЧКО!

Зустрілися в лісі дві синички.

— Чи ти снідала? — спитала перша.

— Ні. Ось, може, якусь комашку в корі знайду.

— Так чого ж ти тут сидиш? Лети швиденько до школи. Там у саду аж шість годівничок! Чого в них тільки нема! І пшоно, і шматочки сала, і ягоди шипшини та горобини. Поспішай, синичко!

За Галиною Демченко

Жовта шубка, чорна шапка,
сині крила, сірі лапки.

КОЖУШОК

Йшов сніжок на торжок
продавати кожушок.
Кіт купив того кожуха,
загорнувсь по самі вуха.

Як забіг у нім до хати,
хутро стало розтавати.
Сів Воркотик за мішком
та й умився кожушком.

Платон Воронько

СКОРОМОВКА

Шишкар шишку з вершечка сосни
нишком на лиску струсив.
Ой смішний!

Володимир Верховень

	це
цю	цу
ці	ци
ця	ца
цьо	цо

цап
цапок
цапенята

синиця
сестриця

цирк
цукор
цукерка

водиця
криниця
копитця

горобці
молодці

зайці
лисиці
станція

сцена
хлопець
залізниця

СКОРОМОВКА

Цоки-цоки-цок копитця —
це цапок йде до криниці.
Працьовитим цапенятам
принесе водиці тато.

ЦИРКОВА ЗАЛІЗНИЦЯ

Сашко з Грицем побували в цирку. Вони подивилися цікаву виставу. У ній брали участь різні тварини.

Усе відбувалося на залізниці. Слониха там підмітала перон. Квитки продавала лисиця. Біля каси стояли дві білочки. А начальником вокзалу був поважний цап.

Довго сміялися хлопці, коли на арену вивели зайця. Хотів зайчик проскочити без квитка. Та не вдалося!

Синиці-сестриці летять до
криниці нафрати водиці.

РОДИЧІ (Казка)

— Чому це ти, сестрице, така непривітна до мене? — запитав Буряк Цукерку.

— Я тобі не сестриця! — закопілила губи Цукерка. — Я солодка, у барвистому паперовому платтячку, а ти — брудний і грубий, сидиш у землі!

— А все ж ви родичі! — озвалася тітка Цибуліна. — Ось виросте Буряк, з нього виготовлять цукор, а вже з цукру — і вас, солодкі цукерки.

Не цурайтеся свого роду!

УСТАВАТИ РАНО ТРЕБА

Рано-вранці крізь віконце
зазирнуло в хату сонце.

Я збудив Марійку знову
на зарядку на ранкову.

Вже Марійка учениця —
довго спати не годиться!

Усміхнулось сонце з неба:
— Уставати рано треба!

Володимир Лучук

Ук^іраї^іна
ук^іраї^інка
ук^іраї^іночка
ук^іраї^інська
по-ук^іраї^інськ^іому

Киї^ів
ки^ія^іни^ін
ки^ія^інка
ки^ія^іночка

В зéлені діброва,
в кітицях калина.
Глянь, яка чудова
наша Україна!

Анатолій Камінчук

НА ЕКСКУРСІЇ

Київ — столиця України. Місто Київ стоїть по обох берегах річки Дніпро. У скверах і парках багато каштанів, які цвітуть навесні. Тоді Київ особливо гарний!

До Дмитрика в Київ приїхали в гості Леся з Петриком.

— Сьогодні ж оглянемо старий Київ. Почнемо з Андріївського узвозу.

— А чому це Київ старий? — здивовано запитала Леся.

— Бо йому понад тисячу років!

Побували діти в Маріїнському парку, на схилах Дніпра. Оглянули Михайлівський Золотоверхий собор.

— А завтра куди поїдемо?

— Завтра поїдемо до лялькового театру. Подивимося виставу «Кіт у чоботях».

Київ — столиця України.

ГРОШІ УКРАЇНИ

У різних держав — різні гроші. У Росії та Білорусі — рублі, у Сполучених Штатах Америки — долари, в Туреччині — ліри, у Грузії — лари, у Латвії — лати...

А в Україні — гривня. На українських гривнях — портрети видатних синів і дочок України. Це Ярослав Мудрий і Григорій Сковорода, Іван Мазепа і Богдан Хмельницький, Тарас Шевченко і Леся Українка. Їхні імена прославили нашу державу. Тому українці гордяться своїми героями.

Правильно вживай.

Дві гривні.

Десять гривень.

МІСТА УКРАЇНИ

Головне місто України — Київ. Названо його на честь засновника міста — князя Кія.

Велике і красиве старовинне місто Львів. Його заснував князь Данило Галицький. І назвав це місто на честь свого сина Лева.

А зверни увагу на міста, назви яким дали річки, на яких вони стоять. Полтава — на річці Птава. Ужгород — на річці Уж. Запоріжжя знаходиться за порогами Дніпра. А Луганськ стоїть на річці Лугань.

Кожне місто України славне своїм минулим і людьми, які в ньому живуть.

Які міста України тобі відомі? Розкажи про місто або село, в якому ти живеш.

Юю

граю
співаю
дякую

чекаю
дожидаю
поглядаю

поспішаю
повертаю
стрибаю

Прислухайся, які звуки позначає буква ю в цих словах.

любити
малювати

струмок — дрючок
клуб — ключ

ПІСЕНЬКА ВЕСНЯНОЇ ВОДИ

З гір на долину
біжу, стрибаю, рину!
Місточки збиваю,
всі грéбельки зриваю.
Бо весняна вода,
як воля молода!

Леся Українка

Я МАТУСЮ ДОЖИДАЮ

Поглядаю, поглядаю
у вікно частенько.
Дожидаю, дожидаю
із роботи неньку.

І на кухні, і в світлиці
підмела, прибрала,
і водиці із криниці
два відра набрала.

І весь посуд перемила —
буде рада ненька,
прийде — скаже:
— Ти втомилась,
відпочинь, рідненька!

Олександр Пархоменко

**Розкажи, що ти робиш
по домашньому господарству.**

Руки малі, та до роботи вдалі.

ДЕСЯТЬ РОБІТНИКІВ

Зайшов якимось я до одної жінки в хату.

Одаркою звали її. Дивлюсь, а в хаті в неї так гарно! Діти уміті, чисто вдягнені, обід зварений.

— І як це ви встигли усе самі поробити? — запитую.

— Та я ж маю аж десять робітників! Вони мене в усьому слухаються, один одному допомагають.

— Які ж це у вас робітники?

— А ось вони! — засміялася Одарка і поклала на стіл свої руки з десятьма пальцями.

Михайло Коцюбинський

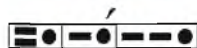

РУКИ

Все вони робити вміють:
поливають, косять, миють,
піднімають, носять, грають,
варять, шують, прибирають
у дворі, в садочку, в домі...
Ви давно уже знайомі
з обома працівниками —
працьовитими руками.

Ігор Січовик

блакитнє
синє
вєснянє
літнє

радіє
співає
малює
розуміє

грає
виграє
виливає
брізкає

Євгенко
Євгенія
Євгенівна

будується
розбудовується
не заважає

ЗАГАДКА

Барвистеє корóмисло
понад річкою повісло.

синіє
набирає
напуває
тримає

БАРВИСТЕ КОРО́МИСЛО

Над річкою синіє хмара. Через усю хмару — барвиста веселка. Грає-виграє вона в небі. Немов казкове коромисло повисло над річкою.

Десь там за лісом, на високій горі, сидить могутній велетень Грім-Буревій. Це він міцно тримає у своїх дужих руках дивнеє коромисло. Набирає відрами воду з річки і виливає її на хмару. А хмара бризкає цією водою на поля, на сади, на ліси і напуває все живе на землі.

За Василем Сухомлинським

ЗАГАДКИ

Є такі чарівні сходи,
по яких ніхто не ходить.
Сходи ті самі везуть:
тільки став на них — і в путь.
Анатолій Костецький

* * *

Під землею, подивіться,
незвичайна залізниця.
Пробігають поїзди:
цей — туди, а той — сюди.
Ми до станції «Дніпро»
їдем з татком на ... .

Борис Вовк

КИЇВСЬКЕ МЕТРО

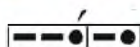
Росте і будується столиця України. Разом з нею розбудовується і метро. Мчать під Києвом у тунелях блакитні поїзди. Дуже швидко мчать від станції до станції.

Під землею ніхто поїздам не заважає. Немає пішохідних переходів. Немає ніякого іншого транспорту, крім метро. Тому і самі поїзди метро нікому не заважають — ні пішоходам, ні тролейбусам, ні автобусам, ні трамваям.

Мчать поїзди — шлях вільний.

ча	ща
чо	що
чу	щу
чи	щи
че	ще

щіро
щéдро
щасліво

батько
ба́тьківський
Ба́тьківщи́на

Можна все на світі
вибирати, сину,
вибрати не можна
тільки Батьківщину.

Василь Симоненко

Людина без Батьківщини — що соловей
без пісні.

НАША БАТЬКІВЩИНА

Батьківщина — це земля не тільки наших батьків, а й дідів, прадідів. Батьківщина — це край, де здавна звучить наша рідна мова і материнська пісня. Наша Батьківщина зветься Україною.

Україна — це безкраї лани пшениці, квітучі поля льону, вишневі сади. Це гори Карпати і шахти Донбасу. Це широкий Дніпро-Славутич, що несе свої води аж у Чорне море. Це наш сонячний Крим.

Україна — це той край, де ми живемо.

ЩО ДЛЯ ЧОГО ТРЕБА?

Щоб горід перекопати,
треба мати нам ... .

Щоб забить в стіну гвіздок,
треба мати ... .

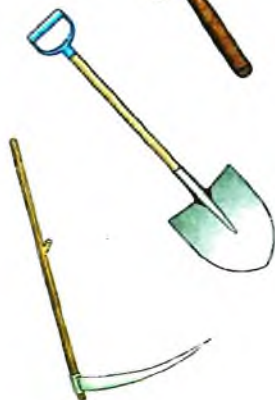
Дров тоді лиш нарубаєш,
якщо ти ... маєш.

Щоб зашити дірку швидко,
треба мати ... й ... .

Влітку трави над рікою
косять гострою ... .

А без чого жодне діло
не кипіло, не горіло?

Без завзятих і робочих,
до усяких справ охочих,
здібних до усіх наук
двох твоїх умілих ... .

Галина Малик

Прочитай ще раз вірш «Руки» на сторінці 123. Порівняй ці два вірші. Що між ними є спільне?

Де руки й охота, там добра робота.

ПРО ЩО ШЕПОТИЛИ БЕРІЗКИ

Що вони шепочуть? Що? Сорока просто вмирала з цікавості. Вона крутилася на всі боки, виглядаючи щось цікаве. І раптом помітила! У гіллі на вербі вісіло незвичайне гніздо, дуже схоже на рукавичку.

Ще тиждень тому не було тут ніякого гнізда, а зараз — ось воно. Це, мабуть, про нього шепочуть берізки. Дуже воно гарне, тепле. І висить на тоненьких гілочках — нехай спробує який хижак дістати!

Хто ж його змайстрував?

Ірина Прокопенко

Чи зможеш ти відповісти допитливій сороці? Яка то пташка змайструвала собі таке незвичайне гніздечко?

Ф ф

фа́ра
фа́рба
фе́рма
фе́рмер

фо́рма
фу́тбо́л
фу́тболи́ст
фото́граф

фонтáн
кофта
ту́фельки
ша́рф

фру́кти
фіа́лка

телефо́н
портфе́ль

профе́сія
асфа́льт

Буква **Ф** — то фантазе́рка,
любить фру́кти, феєрве́рки,
і фіа́лки, і фонтани,
і фортéцю, і фазана,
фарби різноко́льорові,
фею й фа́кели казкові.

Іван Макота

ТЕЛЕФОН

Хто з вас, діти, не знає, що таке телефон?
Узяв слухавку, набрав потрібний номер —
і чуєш рідний голос.

У давні часи, коли не було телефонів,
люди використовували голубів-поштарів.

А сьогодні ми маємо вже й мобільний
телефон. Його завжди можна носити при
собі, бо працює він без дроту.

А ще є телефон, який дає можливість
не тільки почути, а й побачити того, з ким
розмовляєш.

Які ти знаєш правила розмови по телефону? Розкажи про них.

ЖИРАФИ

Жирафи — найвищі тварини у світі. Між їхніми передніми ногами вільно може стати навіть доросла людина.

Спить жирафа стоячи. Іноді кладе голову між гілками, щоб не впасти.

У жирафи дуже довга шия і язик. Тому вона може дістати смачний листочок з будь-якого високого дерева.

Жирафи живуть в Африці. А в наших краях їх можна побачити в зоопарках.

ЖАРТ

Федько вперше побачив у зоопарку жирафу. Роздивився її, а потім сказав:

— От добре, що я на неї не схожий.

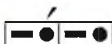
— А чого це? — здивувалася Софійка.

— Еге! Тоді довелося б щодня мити таку довгу шию!

[дз]

[дз']

дзі́га
дзвóник
дзэ́ркало
дзві́н
дзві́нкий
дзві́ночки

гудзик
кукурудза
родзі́нка
дзві́нко
дзвє́ніть
задзвє́ніть

дза
дзо
дзу
дзе
дзи

ДЗВІНОЧКИ

— Дзень-дзелень! —
дзвеняць
дзвіночки.
— Дзень-дзелень!
— Дзень-дзелень!
Дзвін
дзвеніць
дзвінкім
струмочком
цілий день:
— Дзень-дзелень!

Анатолій Загрудний

дзьоб

дзьобати

видзьобувати

Назви, де чий дзьоб.

ЛІСОВИЙ МАЙСТЕР

— Стук! Стук! — чути дзвінку дятлову пісню.

— Що ти робиш, дятле? — запитує сойка.

— Нове́ дупло видзьобую.

— Гарна, затишна хатка буде.

А стару ж кому залишив?

— Іншим пташкам. Вони таких міцних дзьобів не мають. Нехай живуть, шкідливих комах знищують. І всі дерева в лісі оберігають.

За Юрієм Старостенком

Де багато пташок, там нема комашок.

джміль
джме́лик
джмелі́ний

бджола
бджілка
бджолі́ний

джем
джгут

джип
джінси

Вимовляй зливо звук [дж] у словах.

джу́нглi
джёмпер
джентльме́н

джерело́
джерёльце
джерёльна

ДЖМІЛЬ

Як дзвінок задзеленчить,
дзвінко джмелик задзижчить.
Гедзь із джмеликом летить,
бджолам весело кричить:
— Бджоли, бджоли, бджоленята,
вилітайте погуляти!

Наталя Забіла

БДЖІЛКА

Виручив Василько з біди бджілку. Вона хотіла напиться і впала в бочку з водою. Василько кинув на воду листочок. Вилізла на нього бджілка, обсушила свої крильця і полетіла.

Покликала мама Василька вечеряти. Поставила на стіл молоко, мед, хліба нарізала. Їсть Василько, а мама й каже:

— Це меду тобі назбирала бджілка, яку ти врятував.

— Одна бджілка — і стільки меду? — здивувався Василько.

— А вона всім бджілкам розповіла, ось вони й постаралися.

Добра звістка швидко по світу лине!

Валентина Дуб

* * *

Піднімає джміль фіранку,
каже: — Доброго вам ранку!
Як вам, бджілко, ночувалось?
Чи дощу не почувалось?

Ліна Костенко

’

АПОСТРОФ

5

п'є

п'ють

б'є

б'ють

в'є

в'ють

м'яч

м'ята

п'ятá

ім'я

пір'я

подвір'я

сім'я

хом'як

сузір'я

п'єса

дев'ять

комп'ютер

В п'ятницю, у надвечір'я,
як туманцем потягло,
сонце плавно у міжгір'я
спочивати попливло.
На подвір'ячку, під в'язом,
вся зібралася сім'я:
відпочить, побути разом
та послухать солов'я.
Вечоріє. На подвір'ї
вся сім'я рядком сидить.
Перше впливло сузір'я,
вабить, манить і мигтить.

Надія Красоткіна

КОМП'ЮТЕРНА МИШКА

Ти знаєш, як закінчується казка «Ріпка»? Уся сім'я, разом із собачкою і кішкою не могла вирвати ріпку. А допомогла їм маленька мишка. Ухопила кішку за хвіст — і ріпку вирвали із землі.

А чи відомо тобі, що інша мишка, комп'ютерна, також уміє допомагати? З її допомогою стрілочка-курсор рухається по екрану комп'ютера. Сидить мишка на робочому столі на кольоровому килимку і допомагає виконувати на екрані різні дії. І слово в тексті замінити. І слова місцями переставити. І пропущений знак м'якшення або апостроф у слові вставити.

Отака комп'ютерна мишка!

* * *

Узявсь Дем'ян навчати кішку:
— Ось комп'ютер,
а ось мишка...
Як не мружить
очі кішка,
та ніде
не бачить
мишки.

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО

На цьому портреті ти бачиш великого українського поета Тараса Шевченка.

Ще малим хлопчиком він почав писати вірші. А також виявив хист до малювання.

У своїх віршах і малюнках він оспівував рідну Україну, її чудову природу. Закликав любити і шанувати рідну мову. Його книжку «Кобзар» знають і люблять усі українці.

До пам'ятників Тарасові Шевченку в різних містах і селах ідуть дорослі й діти, щоб віддати шану великому Кобзареві.

Розкажи про місце, пов'язане з іменем Тараса Шевченка, у вашій місцевості.

* * *

Тече вода з-під я́вора
яром на долину.
Пишається* над водою
червона калина.

Тече вода із-за гаю
та попід горою.
Хлюпощуться качаточка
поміж осоко́ю.

А качечка випливає
з ка́чуром за ними,
ловить ряску, розмовляє
з дітками своїми.

Тарас Шевченко

* Пишається — красується.

Як ти розумієш ці слова: «качечка
розмовляє з дітками своїми»?

ІВАН ЯКОВИЧ ФРАНКО

Великий український письменник Іван Франко в дитинстві часто бував у батьковій кузні. Любив спостерігати за нелегкою роботою коваля.

У сім'ї хлопчика привчали до праці, поваги до людей. І, звичайно ж, хотіли, щоб дитина вчилася на радість батькам, на добро людям.

Іван Франко написав про тяжке життя селян багато творів. А для дітей він створив цікаві казки. Найвідоміші з них — «Ріпка» і «Фарбований Лис».

Ім'ям Івана Франка названо вулиці, театри, школи.

ЛИСИЧКА І РАК

Зустрілася Лисичка з Раком. Стала й дивиться, як він помаленьку лізе. А далі давай над ним насміхатися:

— Ну, та й швидкий же ти! Справжній рак-неборак!..

— Я тобі глузувати не дозволю. Давай поб'ємося об заклад, що я швидше від тебе до того пенька добіжу.

— Що? Що? Що? — здивувалася Лисичка. — Ти хотів би зі мною наввипередки бігати?

— Не тільки побіжу, а хоч ти на один скок спереду ставай, то я все одно швидше за тебе на місці буду, — мовить Рак.

Побилися вони об заклад. Стала Лисичка на один скок поперед Рака. А Рак учепився їй клешнями за хвіст. Рушила Лисичка. Добігла до пенька та й кличе:

— Ну, Раче, де ти там? — та й обернулася хвостом до пенька.

— Та ось де я! Давно вже жду тебе, аж трохи за пеньок забіг.

За Іваном Франком

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Леся Українка — велика українська поетеса.

У дитинстві Леся була дуже жвавою і допитливою дівчинкою. У чотири роки вже добре читала. Улюбленими творами дівчинки стали вірші Тараса Шевченка, українські народні казки, книжки про дивовижні подорожі.

Леся Українка щиро любила Україну, свій народ. Написала для дітей і дорослих багато віршів та казок. Роками з любов'ю збирала вона українські народні пісні.

Твори Лесі Українки відомі далеко за межами нашої країни.

ВИШЕНЬКИ

Поблискують черешеньки
в листі зелененькім,
черешеньки ваблять очі
діточкам маленьким.

Дівчаточко й хлоп'яточко
під деревцём скачуть,
простягають рученята
та мало не плачуть.

«Ой вишеньки-черешеньки,
червонії, спілі,
чого ж бо ви так високо
виросли на гіллі?»

«Ой того ми так високо
виросли на гіллі, —
якби зросли низесенько,
чи то ж би допіли?»

Леся Українка

**Попрацюйте групами. Розподіліть ролі
і прочитайте вірш в особах.**

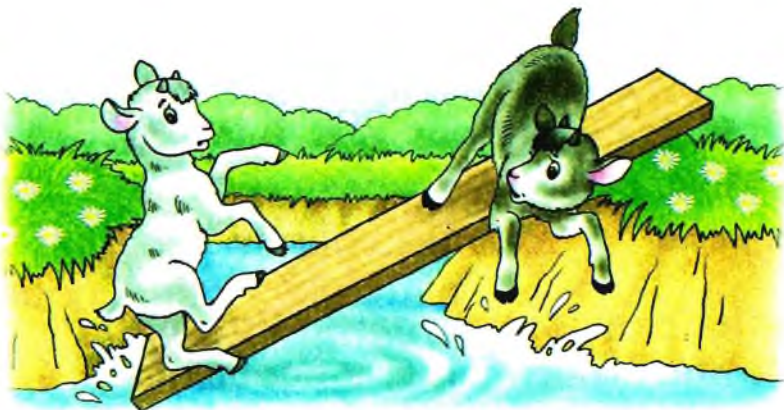
ПРО ДВОХ ЦАПКІВ

З одного берега йде до річки білий цапок, а з другого берега підходить чорний цапок. І той хоче через річку перебраться, і другий. А через річку кладка. Така вузенька, що тільки один може перейти, а двом тісно.

Не схотів білий цапок зачекати, поки перейде через кладку чорний. А чорний і собі не схотів заждати, щоб перейшов білий.

Ступили обидва на кладку, зійшлися посередині та й ну один одного лобами й рогами бити! Бились, бились та й попадали обидва у воду.

Михайло Коцюбинський

ХОРОШІ ЗВІЧАЇ

«Доброго ранку!» — кажете ви мамі з татком, коли прокидаєтесь, учителеві, коли він заходить до класу.

«До побачення!» — кажете ви, коли йдете зі школи додому.

«Дякую», «спасибі», — щиро промовляєте за зроблену вам по́слугу. І всім од тих слів стає приємно і хóроше.

Є в нашій Україні й інші народні звичаї. Дорогих гостей ми зустрічаємо хлібом-сіллю на виші́ваному рушнику. Коли хто від'їздить або залишає рідну домівку, то садить на згадку про себе деревце́.

А які інші народні звичаї відомі у вашому краю? Розкажи про них.

МРІЯ ЗБУЛАСЯ

Коли перший у світі космонавт Юрій Гагарін полетів у космос, українському хлопчику Льоні Каденюку минав десятий рік. Він жив тоді в селі Клишківці на Буковині.

Льоня мріяв повторити подвиг Юрія Гагаріна, наполегливо вчився і займався спортом. І свою мрію Леонід Каденюк здійснив. Він побачив нашу рідну Землю з далекого космосу.

Багато хлопчиків і дівчаток мріють полетіти в космос. Але треба не тільки мріяти, а й готуватися до цього. І тоді мрія обов'язково збудеться.

А про що мрієш ти? Розкажи друзям про свою мрію.

БУДЕ ДЕНЬ ВЕСЕЛИЙ

Ти прокинься рано-рано,
лиш над містом сонце встане,
привітайся з ластівками,
з кожним променем ласкавим.

Сам гарнесенько умийся,
сам швиденько одягнися,
підійди до тата й мами
і скажи їм:

— Добрий ранок!

Усміхнися всім навколо:
небу, сонцю,
квітам, людям.

І тоді обов'язково
день тобі —
веселим буде!

Анатолій Костецький

МІСТО
АЛФАВІТ

Вітаємо ми вас, маленькі друзі,
сьогодні у вас свято Букваря!

Буквар ви вже вивчати закінчили,
цю книжку полюбили, як зорю.
Вона усіх вас грамоти навчила,
тож скажемо спасибі Букварю!

Ви наполегливо і старанно трудилися,
робили це ви, друзі, залюбки.
З книжок багато мудрого навчилися,
воно вам знадобиться на віки.

Це свято першокласників збирає,
їх мама і учителька вітає.
Радіє, веселиться дівтора —
сьогодні свято, свято Букваря!

